

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

ЛИТВИН ЯНА ОЛЕГІВНА

**ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА
ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР**

051 – Економіка

Харків – 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Актуальність теми. Зерно і вироблені з нього продукти забезпечують продовольчу незалежність країни, а тому формування ефективного зернового виробництва є одним зі стратегічних напрямів розвитку аграрного сектору. Стабільний попит на зерно на внутрішніх та зовнішніх ринках таких сільськогосподарських культур як пшениця, кукурудза, ячмінь, незалежно від обсягів власного виробництва, стабільно високий.

В сучасних умовах високі валові збори зернових культур забезпечують значний експортний потенціал України. Тому питання збільшення валового виробництва зерна, підвищення його екологічності та зниження собівартості наразі є актуальними та мають відбуватися за рахунок впровадження інноваційних технологій.

Питання ефективності виробництва зерна в сільськогосподарських підприємствах України постійно перебувають у полі зору економічної і технологічної науки. Зокрема питанням підвищення економічної ефективності розвитку галузі рослинництва та розвитку зерновиробництва присвячені наукові праці таких вітчизняних науковців, як А. Андрійчук, В. Бойко, І. Кириленко, І. Камінський, Г. Мазур, О. Материнська, О. Шпикуляк [**Ошибка! Источник ссылки не**

найден., Ошибка! Источник ссылки не найден., Ошибка! Источник ссылки не найден., Ошибка! Источник ссылки не найден.] та інших. Але так як сільськогосподарське виробництво знаходиться під впливом як внутрішніх чинників, так і зовнішніх то питання підвищення його ефективності залишаються актуальними.

Метою виконання даної магістерської роботи є обґрунтування, аналіз та розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності виробництва та реалізації зернових культур на основі аналізу статистичної інформації щодо їх виробництва в Україні та показників діяльності підприємства.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення наступних **завдань**:

- дослідити теоретичні та методичні підходи до визначення та оцінки поняття «ефективність»;
- проаналізувати тенденції на вітчизняному ринку зерна та визначити позиції України на світовому ринку зерна;
- проаналізувати показники економічної ефективності виробництва та збуту зернових культур на підприємстві;
- розробити та обґрунтувати пропозиції щодо підвищення економічної ефективності

виробництва та збуту зернових підприємством;

- запропонувати заходи для підвищення ефективності збутової діяльності дослідного підприємства.

При написанні магістерської роботи були використані наступні **методи дослідження**: абстрактно-логічний та монографічний – для вивчення літературних джерел, узагальнення теоретичних засад та формування висновків; економіко-математичний, статистичного аналізу – для вивчення динаміки ефективності виробництва та реалізації зернових культур; розрахунково-конструктивний – для прогнозування можливих варіантів підвищення рівня економічної ефективності виробництва зернових.

Об’єктом дослідження магістерської роботи є процес виробництва та реалізації зернових культур на прикладі конкретного підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних питань щодо ефективного виробництва та реалізації зернових культур.

Джерелами інформації є: нормативно-правова база України; статистична та аналітична інформація з підприємства (ф.№1 Баланс, ф.№2 Звіт про фінансові результати, ф.№3 Звіт про власний капітал; ф.№4 Звіт про рух грошових коштів; ф.№5 Примітки до річної фінансової

звітності; ф.№50- с.-г. Основні економічні показники роботи с-г підприємств); періодичні видання; електронні ресурси (Інтернет).

Новизна одержаних результатів магістерського проекту полягає в розробці та обґрунтуванні практичних рекомендацій з підвищення ефективності виробництва та реалізації зернових культур на підприємстві за рахунок підвищення урожайності в результаті використання мікродобрив. Найбільш важливі результати отримані у процесі дослідження, і їх наукова новизна полягають у наступному:

набуло подальшого розвитку:

— визначення економічної ефективності зернових культур сільськогосподарськими підприємствами;

— наукове обґрунтування підвищення урожайності зернових культур за рахунок застосування сучасних мікродобрив.

Публікації: 1. Литвин Я.О. Сучасні тренди на вітчизняному ринку зерна. Вісник студентського наукового товариства навчально-наукового інституту бізнесу і менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства: збірник наукових праць. Харків: ХНТУСГ, 2019. Вип. 2. С. 84-87. 2. Бабан Т.О., Литвин Я.О. Ефективність зерновиробництва в Україні. Матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції: Економіка

сьогодні: проблеми моделювання та управління. Полтава: ПУЕТ, 2019. С. 38-40.

Структура та обсяг магістерської роботи: кількість основних розділів становить 3 розділи, які включають 9 підрозділів; загальний обсяг магістерської роботи складає 93 сторінки, обсяг основного тексту – 84 сторінки, кількість таблиць – 21; список літературних джерел включає 72 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретико-методичні основи ефективності виробництва та реалізації зернових культур»** розглянуто сутність категорії ефективність та методичні основи її визначення. Досліджено сучасну кон'юнктуру ринку зерна в Україні та світі. Визначено позиції України на світовому ринку зерна. Розглянута економічна ефективність виробництва зерна в Україні та основні чинники, що її визначають.

У другому розділі **«Економічна ефективність виробництва та збуту зернових культур»** проаналізовані основні показники економічної діяльності досліджуваного підприємства, визначена спеціалізація підприємства, оцінена ефективність використання підприємством

наявних ресурсів, проведена оцінка ефективності виробництва та збуту зернових досліджуваним підприємством.

У третьому розділі **«Напрями підвищення ефективності виробництва та реалізації зернових культур»** розглянуті основні напрями підвищення ефективності виробництва та реалізації зернових культур сільськогосподарськими підприємствами, обґрунтовані шляхи удосконалення виробництва зернових культур на досліджуваному підприємстві, визначені напрями удосконалення збутової діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу теоретичних підходів до визначення категорії ефективність, виявлено, що найчастіше вона розглядається як відношення отриманого ефекту (продукції, доходів) до одиниці ресурсу або виробничих витрат (земельних, трудових, матеріальних, вартісних). Вона характеризує ресурсно-витратну ефективність, що є складовою системи відтворювальної ефективності, відображаючи умови відтворення продукції, трудових ресурсів, земельно-природного потенціалу, виробничих відносин.

Функціональним підсистемам сільського господарства відповідають такі види

ефективності: технологічна, економічна, соціальна.

В якості узагальнюючого показника результатів діяльності з виробництва будь-якої продукції часто використовується показник прибутку. А узагальнюючим показником ефективності виробництва продукції або в цілому діяльності підприємства є рентабельність.

Для більш точної характеристики фінансового стану показник рентабельності рекомендується доповнити даними про податки (мінус) та дотації (плюс).

2. На основі аналізу структури виробництва зернових культур в Україні встановлено, що основними зерновими культурами, що вирощуються вітчизняними аграріями є пшениця, кукурудза та ячмінь. За період з 2000 року валовий збір збільшився майже вдвічі та склав у 2017 році 62,7 млн тон. Посівні площі під зерновими становлять більше половини загальної посівної площі сільськогосподарських культур з показником протягом 2014-2018 років понад 14,4 млн га. Аналіз обсягів валового збору свідчить, що на господарства населення приходить 20% виробництва зерна, на фермерські господарства – 12-13%, сільськогосподарські підприємства – 80%. Середня урожайність зернових за 17 років збільшилась майже на 76%.

Аналіз балансу зернових показав, що 68,6% валового збору направляється на експорт. В структурі експорту сільськогосподарської та продовольчої продукції зернові знаходяться на першому місці з питомою вагою 36,6%.

Україна входить до п'ятірки найбільших експортерів зернових. Основними конкурентами України на світовому ринку зерна виступають США, Росія, країни ЄС, Австралія, Аргентина.

3. Економічна ефективність виробництва зернових культур залежить від витрат, понесених підприємствами на закупівлю товарів та послуг. В цілому, ціни купівлі товарів та послуг сільськогосподарськими підприємствами за період 2010-2017 рр. збільшились у 3 рази, що в свою чергу викликало підвищення собівартості виробленої продукції, яка зросла так само в три рази у поточних цінах. За середньої ціни на зернові та зернобобові у 2017 році 377,16 грн/ц та собівартості 301,73 грн/ц рівень рентабельності склав 25,0%.

Встановлено, що підвищення ефективності та конкурентоспроможності аграрних підприємств, зокрема виробників зернових культур, можливо за рахунок побудови процесу перетворення ресурсів на готову продукцію на інноваційній основі.

4. На основі аналізу даних підприємства встановлено, що воно спеціалізується на

вирощуванні зернових та технічних культур. На правах оренди підприємство користується 1515 га сільськогосподарських угідь. На підприємстві працює 40 осіб. У звітному 2018 р. чистий дохід підприємства склав 38,7 млн грн, прибуток – 11,43 млн грн. Валова продукція у поточних цінах в 2018 р. порівняно з 2016 р. збільшилася на 17,8%, а валова продукція в постійних цінах - на 57,2%. Вартість необоротних активів підприємства за досліджуваний період збільшилась на 46,4%, а середньорічна вартість оборотних активів – на 45,7%. Середньомісячна заробітна плата на підприємстві збільшилась за три роки на 60,1%, та склала у звітному періоді 11432,5 грн. Збільшились показники фондозабезпеченості та фондоозброєності на 40,7% та 31,8% відповідно. Збільшився показник матеріаловіддачі в 2018р. в порівнянні з 2016р. на 47,4%. Середня тривалість одного обороту оборотних активів збільшилась до 398 днів. Рівень рентабельності використання оборотних активів в поточному році становив 26,7%, а сукупний рівень рентабельності виробництва склав 29%.

5. На основі аналізу показників економічної ефективності виробництва та реалізації зернових культур на підприємстві встановлено, що в поточному році на зернові приходилось 55,1%. Середня урожайність зернових культур склала у 2018 році 40,2 ц/га. Найбільш прибутковою серед

зернових була озима пшениця – 34,8%, найбільш збитковою – кукурудза – (-11,2%).

6. Виходячи з того, що насиченість зерновими культурами на досліджуваному підприємстві знаходиться в межах науково-обґрунтованих та становить 55 % усіх посівів, необхідно більш ретельно виконувати весь комплекс агротехнічних заходів з обробітку ґрунту, удобрення, сівби та їх захисту, що потребує додаткових матеріальних і фінансових витрат.

7. На основі розрахунків щодо пропозицій для підвищення ефективності вирощування зернових культур за рахунок використання мінерального підживлення встановлено, що урожайність культур зросте на 15%, рівень рентабельності по озимій пшениці зросте на 4,5 в. п., ячменю – на 16,5 в.п., кукурудзи – 27,99 в.п..

8. Аналіз збутової діяльності підприємства показав, що воно використовує непрямий канал збуту. Встановлено, що для просування своєї продукції сільськогосподарські виробник повинні використовувати новітні технології, такі як директ-маркетинг, телефон маркетинг.

АНОТАЦІЯ

Литвин Я.О. Економічна ефективність виробництва та реалізації зернових культур. Дипломна магістерська робота. Спеціальність 051 «Економіка». Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка.

У роботі автором було досліджено теоретико-методичні основи визначення ефективності виробництва та реалізації зернових культур. Вивчено сучасний стан виробництва зернових в Україні та її позиції на світовому ринку зерна. Визначено показники, що характеризують ефективність використання ресурсів на досліджуваному підприємстві. Запропоновано та економічно обґрунтовано шляхи підвищення ефективності виробництва та збуту зернових на прикладі конкретного підприємства.

Ключові слова: економічна ефективність, урожайність, рівень рентабельності, прибуток.

Литвин Я.О. Экономическая производства и реализации зерновых культур. Дипломная магистерская работа. Специальность 051 - «Экономика». Харьковский национальный технический университет сельского хозяйства имени Петра Василенко.

В работе автором были исследованы теоретико-методические основы определения эффективности производства и реализации зерновых культур. Изучено современное состояние производства зерновых в Украине и ее позиции на мировом рынке зерна. Определены показатели, характеризующие эффективность использования ресурсов на исследуемом предприятии. Предложены и экономически обоснованы пути повышения эффективности производства и сбыта зерновых на примере конкретного предприятия.

Ключевые слова: экономическая эффективность, урожайность, уровень рентабельности, прибыль.

Litvin Ya.O. Economic efficiency of production and saling the cereals. Master's thesis. Specialty 051 – Economics. Kharkiv National Technical University of Agriculture Petro Vasylenko.

The author has investigated the theoretical and methodological foundations of determining the efficiency of production and marketing of cereals. The current state of grain production in Ukraine and its position in the world grain market have been studied. Indicators characterizing the efficiency of resource use in the studied enterprise are determined. Ways to increase the efficiency of production and marketing of cereals on the example of a particular enterprise have been proposed and substantiated.

Key words: the economic efficiency , the productivity of land, the level of profitability, a profit.